

טו באדר א' תשפ"ב, 16.2.2022

גיליון מס' 793

פרשת כי תשא

אִישׁ כְּכֹר נִפְנֹו

מאת יהונתן שרמן, בארות יצחק

הגמרא במסכת בבא בתרא (דף י, עמ' ב), במסגרת דיון במצוות צדקה, דורשת כך: "אמר ר' אבהו אמר משה לפני הקב"ה ריבוננו של עולם במה תרום קרן ישראל אמר לו בכי תשא". רש"י שם מסביר: אם באת לשאת ראשם בהגבהה קח מהם כופר לצדקה.

שני לימודים יש בדרשת הגמרא ופירוש רש"י: הלימוד האחד הוא שהצדקה, אף כי מכוונת לכאורה כלפי מטה ונגזרת מהימצאות נצרכים ודלים הזקוקים לה, יש בה דווקא כדי להרים ולרומם את מי שמקיימה, כלומר יש בה אלמנט גואל לנותן לא פחות מן המקבל. הלימוד השני מרחיק לכת עוד יותר, בקובעו שהצדקה, בהיבט הלאומי מן הפן של הכלל, מהווה תנאי מקדים – 'כופר' במילותיו של רש"י – להגבהת קרן ישראל, לאמור: אלמלא הצדקה קרן ישראל לא תרום. יש להבין מדוע?

השאלה למה יש בעולם עניים ולשם מה הקב"ה יצר בעולמו חסר, סבל ונזקקות אנושיים היא קשה, והתשובה, בהנחה שיש כזו, ודאי אינה פשוטה. אולם די להבין שנגזרת ממצב זה ציפייה מעשית מבן האנוש לתקן את החיסרון. ציפייה זו היא יסוד בסיסי בתפיסה היהודית הרואה באדם מישראל שותף-כביכול לקיום מעשה בראשית המתחדש מדי רגע, כשהתרגום המעשי לתפקיד זה, מיושם בין השאר במצוות הצדקה.

אלא, שעל כתפי המשימה הגדולה והחשובה, שיש בה כדי לרומם כפי שלמדנו גם את המקיים אותה, יושב לו שטן ערמומי וקלשון רעיל בידו. בכל קיום של מצווה שיש בה להיטיב עם נצרך, עם אדם שלא שפר עליו גורלו, גלום פוטנציאל אינהרנטי של גבהות לב, תחושת גאווה רעה ועליונות על הזולת. הכרה הרסנית זו למעשה מתבקשת מן הפוזיציה הנפשית הנלווית למעשה של חסד, מקום בו לאחד יש יותר מהשני ולפיכך עוזר לו ותומך אותו. במצב דברים בו מתגבשת סביבה פסיכולוגית של מדרג בין אנשים, עלול הנותן להיתפס, אף בלי משים, להרגשה שיש בו עצמו גם יתרון איכותי על האחר. זו תחושה שיש בה היבט לא רק נרקסיסטי, אלא גם נרקוטי; כיף להרגיש טוב יותר, נעים לשהות במקום המאפשר תמונת ראי של הכישלון שאיננו אני, יש משהו מספק בהתבוננות נכוחה במה שמצטייר כהנגדה למה שאני, להצלחותיי, להישגיי, כאילו יש בזאת לאשש את המקום בו אני נמצא.

בדיוק לשם כך באה הגמרא דלעיל ורש"י בעקבותיה, לחדד, בצטטם את פרשתנו, כי התנאי להינשא ('כי תשא') הינו תלוי ההמשך: "...ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם...". הן המתן והן ההבנה שיש בו פדיון נפש של הנותן עצמו מסבירים את הסיפא של הפסוק: "... וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם נֶגֶף בְּפֶקֶד אֲתֶם" (שמות, ל, יב) - כמסקנת החכם באדם (משלי יא, ד): "לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצַדִּיקָה תַצִּיל מִמָּוֶת".

המשמעות הכפולה של הביטוי נשיאת ראש - גם ספירה וגם הרמת ראש - כדיוקו המילולי של הרש"ר הירש (במעגלי שנה; חלק ב, עמ' קמו, וכן בפירושו על התורה שמות ל, יב; ד"ה 'כי תשא את ראש' וד"ה לפקדיהם), היא היסוד החשוב שבאה התורה ללמדנו בבניין המשכן ואוהל מועד, כמו בבניינה של האומה כולה.

יהונתן שרמן, חבר בארות יצחק, נשוי לחן ואב לארבעה, בוגר ישיבת ההסדר במעלות ושירות צבאי בחטיבת הנח"ל. עורך דין, סגור פלילי ובעל משרד עצמאי.

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6>
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il